

принципів, на яких ґрунтується діяльність Організація Об'єднаних Націй в цілому та зокрема Ради Безпеки ООН, необхідно здійснити реформування такої міжнародної організації, значення якої для сьогоденного світоладу не можна перебільшити. В умовах, коли світова спільнота, яку уособлює ООН, не спромоглася передбачити та ефективно запобігти неспровокованій збройній агресії РФ через певні вади в архітектурі міжнародної безпеки, то вона має хоча б мати дієві механізми для зупинення агресора незалежно від того, який статус така держава має в органах у складі ООН, інакше Організація Об'єднаних Націй наслідуватиме шлях Ліги Націй, яка не змогла зберегти міжнародний мир та запобігти широкомасштабним війнам, що зумовило те, що Ліга Націй стала частиною історії, а не теперішньої системи міжнародних відносин.

Література:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду // Міжнародний документ від 26.06.1945 [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text

Науковий керівник – Мануїлова К. В., к.ю.н., доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»

Шипко Станіслав Олегович

*аспірант кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ ЮРИСДИКЦІЇ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ ЩОДО ЗЛОЧИНУ ГЕНОЦИДУ

У зв'язку з тим, що зараз в міжнародному праві сформовано два абсолютно незалежні один від одного режими відповідальності за злочин геноциду, застосування яких, на практиці призводить до того що між суб'єктами, які наділені юрисдикційними повноваженнями щодо розгляду

злочину геноциду неодноразово виникають суперечності на предмет того який з режимів та яким судом повинен застосовуватись у випадку вчинення злочину геноциду. Актуальність дослідження полягає в тому, що у вітчизняній науці не вистачає достатньої кількості наукових праць, які б як з теоретичної, так і з практичної точки зору розкривали порядок взаємодії двох режимів міжнародної кримінальної відповідальності за скоєння злочину геноциду. Крім того, абсолютно недослідженим залишається питання розмежування юрисдикції трибуналів *ad hoc*, Міжнародного кримінального суду та Міжнародного суду ООН.

Найбільш комплексне дослідження цих питань висвітлено у коментарі до Конвенції про геноцид за редакцією П. Гаєти., а також в дослідженнях таких вчених як: С.М.С. Аль-Захарна, А. Асунсьйон, Б. Бонафе та П.-М. Дупуй, Дж. Квіглі.

Міжнародний кримінальний суд найбільше відповідає моделі передбаченій в статті 6 Конвенції про геноцид, зокрема, через утвердження первинного обов'язку держави, в тому числі і за територіальним принципом, покарати осіб, що вчинили геноцид та інші міжнародні злочини, а також через договірний характер його утворення, тобто «прийняття юрисдикції». Разом з тим, інституційно даний судовий орган не пов'язаний з Конвенцією і не містить явної відсилки до статті 6 [3].

Однак, цікаво зазначити, що попри цей факт, єдиною справою щодо геноциду, яку розглядав Міжнародний кримінальний суд, є справа *Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir*. Дана справа була передана Рабою Безпеки ООН до Міжнародного кримінального суду згідно зі статтею 13(b). Така ситуація може наштовхнути на думку, що для обвинувачення в злочині геноциду на міжнародному рівні необхідний певний рівень політичної підтримки. Також варто наголосити на тому, відсутній будь-який формальний зв'язок між Конвенцією про геноцид та Римським Статутом [1].

Однак, на мою думку, Римський Статут можна розглядати як продовження (або своєрідне доповнення) до Конвенції про злочин геноциду.

На підтвердження своєї тези хотіла б навести той факт, що стаття 6 Конвенції про геноцид є беззаперечним механізмом, який може допомогти вирішити проблему поширення юрисдикції Міжнародного кримінального суду на громадян держав, що не є сторонами Римського Статуту.

Справа в тому, що хоча це прямо і не стверджується в Римському Статуті, але на практиці можуть існувати три випадки, в яких Міжнародний кримінальний суд матиме юрисдикцію:

1) злочин вчинено на території держави, яка визнала юрисдикцію Міжнародного кримінального суду;

2) злочин вчинено на території держави, яка не визнала юрисдикцію Міжнародного кримінального суду, громадянином держави, яка визнала юрисдикцію Міжнародного кримінального суду;

3) злочин вчинено на території держави, яка визнала юрисдикцію Міжнародного кримінального суду, громадянином держави, яка не визнала юрисдикцію Міжнародного кримінального суду[2].

Саме на ґрунті територіальної юрисдикції Міжнародного кримінального суду у міжнародній спільній існує значна суперечка, яка була розпочата представниками США, які направили головне заперечення проти встановлення таких правил юрисдикції. Однак, усі наведені в цьому запереченні позиції США стосувались у більшості випадку лише воєнних злочинів та злочинів проти людяності.

Проте у випадку із злочином геноциду ситуація дещо інша, оскільки передбачений у статті 6 Конвенції про злочин геноциду обов'язок всіх сторін Конвенції співпрацювати з державою, на території якої було вчинено злочин, в здійснюваному нею судовому переслідуванні обвинувачених. На думку дане положення означає, що навіть якщо держава-сторона Конвенції про злочин геноциду не є стороною Римського Статуту, це не відмінняє її обов'язку згідно зі статтею 6 Конвенції, який в даному випадку проявляється в співпраці з міжнародним карним трибуналом, якому держава, на території якої було вчинено злочин, вирішила делегувати свою юрисдикцію.

Крім того, під час обговорення юрисдикції Міжнародного кримінального суду на Римській дипломатичній конференції, всі учасники конференції прийняли пропозицію Кореї щодо застосування одразу чотирьох передумов здійснення територіальної юрисдикції. Таким чином, вчинення злочину на території держави-сторони, вчинення злочину громадянином чи проти громадянина такої держави або затримання злочинця на території такої держави, лише щодо злочину геноциду. Важливо зауважити, що навіть представник США відзначив, що делегація його країни готова визнати автоматичну юрисдикцію Міжнародного кримінального суду щодо злочину геноциду [4]

Отже, особливість юрисдикції Міжнародного кримінального суду, що підкреслена у науковій літературі більшості дослідників, які підтримують позицію про те, що Міжнародний кримінальний суд має право здійснювати юрисдикцію над громадянами країни, які не є підписантами Римського Статуту.

При цьому також важливо з практичної точки зору розрізняти правовий режим *ad hoc* трибуналів, описаних у підрозділі 2.1, та Міжнародного кримінального суду. Зокрема, різниця у тому, що сила повноважень трибуналів походить від Ради Безпеки ООН, а тому – відповідно до стаття 103 Статуту ООН «у випадку конфлікту між зобов'язаннями членів ООН згідно зі Статутом та їхніми зобов'язаннями згідно з іншим міжнародним договором, їхні обов'язки згідно зі Статутом повинні мати перевагу». Натомість, обов'язок співпраці з Міжнародним кримінальним судом є лише договірним, адже впливає з Римського Статуту[7].

У статті 98(1) Статуту передбачено, що «Суд не повинен звертатися із запитом відносно передачі або допомоги, якщо це вимагатиме від держави, до якої звернено запит, діяти всупереч її міжнародно правовим зобов'язанням щодо державного або дипломатичного імунітету особи чи майна третьої держави, якщо лише Суд спершу не заручиться співпрацею цієї третьої держави щодо відмови від імунітету». Тож, це один з тих

випадків, коли при існуванні юрисдикції Міжнародного кримінального суду і відповідних повноважень адресувати запити державам-сторонам Римського Статуту відсутній зустрічний обов'язок цих держав виконувати запити Суду[8].

Отже, Конвенція про злочин геноциду є центральним та вихідним документом, яким передбачено два режими відповідальності за даний вид злочину: міжнародно-правова відповідальність держав та міжнародна кримінальна відповідальність індивідів. Дана конвенція має комплексну природу і одночасно являє собою міжнародно-правовий договір, яким встановлюються зобов'язання держав, кримінально-правовий інструмент, в якому визначається злочин геноциду, та договір з прав людини, що сприяє захисту прав людини від порушень з боку держави. Як наслідок аналізу судової практики було встановлено, що заборона геноциду передбачена не лише Конвенцією про заборону геноциду, але й є також імперативною нормою та нормою міжнародного звичаєвого права. Таким чином, з моральної точки зору правовий інтерес в недопущенні вчинення геноциду мають всі держави світу, а тому - поряд з Конвенцією про злочин геноциду діє режим міжнародного звичаєвого права. Основні засади здійснення юрисдикції над злочином геноциду міжнародним карним трибуналом викладені в статті 6 Конвенції про злочин геноциду. Першим міжнародним судом, який повною мірою відповідає моделі трибуналу, передбаченій в статті 6 Конвенції про геноцид, став Міжнародний кримінальний суд. Разом з тим, інституційно Міжнародний кримінальний суд не пов'язаний з Конвенцією про злочин геноциду і Римський Статут також не містить явної відсилки до статті 6 Конвенції.

Література:

1. Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, Paris, 9 December 1948, United Nations Treaty Series, vol. 78, No. 1021, p. 277. URL: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%2078/v78.pdf>

2. Reservations to the Convention on Genocide, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 1951, p. 15
3. Zappalà, Salvatore. "International Criminal Jurisdiction over Genocide." In The UN Genocide Convention: A Commentary, edited by P. Gaeta, 259-77. New York: Oxford University Press, 2009.
4. Scharf, M. «The ICC's Jurisdiction over the Nationals of Non-Party States: A Critique of the U.S. Position» Law and Contemporary Problems 64, no. 1 (2001): 67-117.
5. Аносова Ю. В. Юрисдикція міжнародних судових органів щодо злочину геноциду. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/14809?locale-attribute=en>
6. Погосян А.А. Юрисдикція Міжнародного кримінального суду. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/3462/%D0%9F%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D1%81%D1%8F%D0%BD.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
7. Статут ООН. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf
8. Римський Статут Міжнародного кримінального Суду. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
Науковий керівник – Бехруз Х. Н. д.ю.н., професор кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»